

سازوکارهای ارزیابی اطلاعات ملی در جامعه اطلاعاتی رژیم صهیونیستی

داوود نظریور*

جواد منزوی بزرگی**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۷/۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۹/۶

۶۹

چکیده

ارزیابی اطلاعات ملی نقش اثرگذار و تعیین کننده‌ای در پیشبرد اهداف و خط‌مشی‌های کشورهای در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی دارد. از همین رو، بسیاری از کشورها در صدد برآمده‌اند تا قبل از ارایه و به عملیات رسانی هر گونه سیاستی در زمینه‌های مختلف، ارزیابی‌ها و برآوردهای نسبتاً دقیقی از ابعاد و جوانب تحولات مختلف سیاسی، امنیتی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به عمل آورند. در این نوشتار ابتدا به بررسی جامعه اطلاعاتی رژیم صهیونیستی و وظایف سازمان‌های عضو در آن پرداخته می‌شود. سپس فرآیند ارزیابی، جمع‌آوری و ارایه اطلاعات ملی در جامعه اطلاعاتی رژیم صهیونیستی بررسی می‌شود. در این راستا نویسندگان، ضمن بهره‌گیری از روش توصیفی، تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای، با بررسی مقایسه‌ای شیوه‌های ارزیابی اطلاعات ملی رژیم صهیونیستی با ایالات متحده و انگلستان، نتیجه می‌گیرند که سازمان‌های عضو در جامعه اطلاعاتی رژیم صهیونیستی، ارزیابی‌های خود را به‌طور جداگانه و مستقیم به رییس دولت و شخص نخست وزیر تقدیم می‌کنند. این در حالی است که در کشورهایی همچون ایالات متحده و انگلستان، نهادهای اطلاعاتی از سوی روسای دولت‌هایشان تعیین می‌شوند تا مسئولیت جمع‌بندی ارزیابی‌های اطلاعات ملی را برعهده گیرند.

واژگان کلیدی: ارزیابی، اطلاعات ملی، جامعه اطلاعاتی، رژیم صهیونیستی

* کارشناس ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی تهران

** دانشجوی دکتری مطالعات امنیت ملی در دانشگاه عالی دفاع ملی

فصلنامه مطالعات منطقه‌ای: آمریکاشناسی-اسراییل‌شناسی، سال هجدهم، شماره دوم، بهار ۱۳۹۶، صص ۹۰-۶۹.

ارزیابی‌های اطلاعات ملی معمولاً معتبرترین قضاوت‌های مکتوب جامعه اطلاعاتی کشورها درباره مسائل امنیت ملی و بین‌المللی است که به‌منظور کمک به سیاست‌گذاران، تصمیم‌گیران، رهبران سیاسی و نظامی آن کشورها برای تدوین سیاست‌هایی به‌منظور حفاظت از منافع امنیت ملی طراحی می‌شود. ارزیابی‌های اطلاعات ملی معمولاً اطلاعاتی را درباره وضعیت حال حاضر کشورها، مسائل و تنگناهای پیش روی دولت‌ها ارائه می‌دهد. به‌دیگر سخن، ارزیابی اطلاعات ملی یک برآورد اولیه‌ای است که به‌وسیله آن قضاوت‌هایی درباره احتمال وقوع و یا عدم وقوع حوادث در آینده و تشخیص پیچیدگی‌های سیاسی و امنیتی آنها صورت می‌گیرد. به‌عنوان نمونه در ایالات متحده، ارزیابی‌های اطلاعات ملی آمریکا از سوی سیاست‌گذاران ارشد نظامی و غیرنظامی و رهبران کنگره درخواست و از جانب شورای اطلاعات ملی تهیه و ارائه می‌شود. ارزیابی اطلاعات ملی مشتمل بر اقدامات صورت گرفته از سوی سازمان‌های اطلاعاتی وابسته به کشورها یا دولت‌ها با هدف ارائه برآوردهایی از محیط امنیتی آنها، سیاست‌گذاری‌ها و اتخاذ تصمیمات راهبردی و حساس در حوزه امنیت ملی می‌باشد. (Bruno, and Otterman, May 14, 2008) در دنیا ارزیابی اطلاعات ملی به‌معنای اتخاذ تصمیمات و سیاست‌گذاری‌ها در حوزه‌های مرتبط با جنگ و صلح، روابط خارجی راهبردی، مدیریت مخاطرات و چالش‌های امنیتی، بودجه دفاعی و انجام عملیات، حفاظت از زیرساخت‌های امنیتی، امنیت داخلی کشورها و غیره می‌باشد.

اهمیت و ضرورت موضوع

در مورد اهمیت ارزیابی اطلاعات ملی این نکته مهم را می‌توان خاطرنشان کرد که این موضوع مستلزم انجام فرآیندهای دقیق تفکر و طرح‌ریزی در میان اعضا و پرسنل سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی است. ارزیابی اطلاعات ملی را می‌توان در دو لایه مورد بررسی قرار داد: ارزیابی اطلاعات در محیط داخلی که با فعالیت‌های تروریستی و خشونت‌طلبانه، سرکوب، جاسوسی شهروندان و اتباع خارجی ساکن در کشورها سر و کار دارد. ارزیابی اطلاعات در لایه یا سطح داخلی چندین بار در سال از سوی کشورها به مقامات تصمیم‌گیر آنها ارائه می‌شود. این ارزیابی‌ها با در مرکز توجه قرار دادن

یک رخداد مهم ویژه همچون خطر تشدید جنگ، موضوع خاص مانند تروریسم یا وقوع احتمال گسترش افراط‌گرایی در یک منطقه به خصوص جغرافیایی ارایه می‌گردد؛ ارزیابی اطلاعات ملی در لایه خارجی به نوعی از ارزیابی اطلاعاتی اشاره می‌گردد که با محیط خارجی یا محیط فرامرزی کشورها سروکار دارد و از ارزیابی این اطلاعات که موید و تاییدکننده محیط داخلی است، متفاوت می‌باشد. آنچه در این مقاله به آن پرداخته می‌شود، ارزیابی اطلاعاتی است که با محیط خارجی کشورها در ارتباط می‌باشد. پیشنهاد ارایه ارزیابی ممکن است از ناحیه سازمان‌های اطلاعاتی به تنهایی و یا از سوی مشتریان اطلاعاتی آنها باشد. سوال اصلی که در این مقاله به آن پاسخ داده خواهد شد عبارت است از: سازوکار ارزیابی اطلاعات ملی در رژیم صهیونیستی و ایالات متحده و انگلستان چگونه می‌باشد؟ و سوالات فرعی مطرح در این نوشتار عبارتند از: الف: سازوکار ارزیابی اطلاعات ملی در رژیم صهیونیستی چگونه است؟ ب: سازوکار ارزیابی اطلاعات ملی در ایالات متحده چگونه می‌باشد؟ ج: سازوکار ارزیابی اطلاعات ملی در انگلستان چگونه می‌باشد؟

یک ارزیابی اطلاعاتی دقیق شامل بررسی موشکافانه لایه‌های متعدد و دربرگیرنده ارتباطات درونی خاص میان معیارها و مولفه‌های مختلف سیاسی، نظامی، اجتماعی، اقتصادی، فناورانه، روان‌شناسی و جمعیتی یا ارتباط میان وضعیت‌های اطلاعاتی در حوزه‌های جغرافیایی متفاوت، ارتباط میان ارزیابی از قابلیت‌ها و پیش‌بینی مقاصد، اهداف و غیره می‌باشد. این اجزاء و مولفه‌ها، بخشی از فرآیند ارزیابی جامع و مانع از وضعیت اطلاعاتی یا ادغام و جمع‌بندی یک اقدام تحلیلی است. علاوه بر این، ارزیابی‌های اطلاعاتی بایستی با ارزیابی‌های صورت گرفته از شرایط محیطی سازگار گردد. از همین روی در پاسخ به سوال فوق باید گفت که ارزیابی اطلاعات ملی در رژیم صهیونیستی متفاوت با ایالات متحده و انگلستان می‌باشد. به این صورت که در این رژیم، نهادهای اطلاعاتی دخیل در امر ارزیابی اطلاعات ملی، اعم از داخلی و خارجی، برآوردهای خود را به‌طور مستقیم به رییس دولت‌های خود تقدیم می‌کنند، در حالی که در دو کشور دیگر (ایالات متحده و انگلستان)، یک نهاد هماهنگ‌کننده برای جمع‌بندی ارزیابی‌های اطلاعاتی و ارایه آن تعیین می‌شود. برای مثال در ایالات متحده چنین وظیفه‌ای بر عهده مدیر اداره اطلاعات ملی است.

در این مقاله ضمن بهره‌گیری از روش توصیفی، تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای، نویسندگان

قصد دارند به بررسی جامعه اطلاعاتی رژیم صهیونیستی و وظایف سازمان‌های عضو در آن بپردازند. در این راستا در گام اول فرآیند ارزیابی، جمع‌آوری و آرایه اطلاعات ملی در جامعه اطلاعاتی رژیم صهیونیستی مورد بررسی قرار گرفته که شامل روند، ساز و کار و چالش‌های ارزیابی اطلاعات ملی می‌باشد. سپس به مقایسه تطبیقی شیوه‌های ارزیابی اطلاعات ملی رژیم صهیونیستی با ایالات متحده و انگلستان پرداخته خواهد شد و در انتها نیز به نتیجه‌گیری و آرایه پیشنهادات کاربردی پرداخته می‌شود.

یک. بررسی جامعه اطلاعاتی رژیم صهیونیستی

منظور از جامعه اطلاعاتی، مجموعه‌ای از سازمان‌هایی است که رسماً و براساس صلاحیت‌های قانونی اقدام به فعالیت‌های اطلاعاتی می‌نمایند. این سازمان‌ها با روش‌های مختلفی به جمع‌آوری، پرورش خبر، تجزیه و تحلیل و در نهایت توزیع اطلاعات می‌پردازند. جامعه اطلاعاتی اسرائیل شامل چهار سازمان اطلاعاتی است.

۱-۱. سازمان اطلاعات و ماموریت‌های ویژه (موساد)

سازمان اطلاعات و ماموریت‌های ویژه یک سازمان دولتی است که در واقع سرویس اطلاعاتی خارجی رژیم صهیونیستی به‌شمار می‌رود. گردآوری اخبار و اطلاعات، انجام ماموریت‌های ویژه و مهاجرت دادن یهودیان دیگر کشورها به رژیم صهیونیستی از اصلی‌ترین اقدامات این سازمان جاسوسی است. در رژیم صهیونیستی، مسئولیت آرایه گزارش‌های اطلاعاتی در مسائل خارجی به دولت و نخست‌وزیر به عهده موساد قرار دارد. این سازمان از طریق دفتر نخست‌وزیری، مستقیماً زیر نظر نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی فعالیت می‌کند. (Kupperwasser, 2007: 1-4) موساد اهداف زیر را برای خود قائل است:

- جلوگیری از دستیابی کشورهای دشمن به سلاح‌های نامتعارف؛
- جلوگیری از اقدامات خرابکارانه در خارج از مرزها علیه منافع رژیم صهیونیستی؛
- اقدامات مخفیانه در خارج از مرزها با هدف کسب اطلاعات مورد نیاز جامعه اطلاعاتی رژیم صهیونیستی؛

- انجام عملیات ویژه خارج از مرزهای خود براساس دستورات نخست وزیر؛
- حفظ ارتباطات مخفیانه سیاسی و غیرسیاسی با کشورهای بیگانه؛
- مهاجرت دادن یهودیان از کشورها؛ و
- تهیه اطلاعات راهبردی برای دولت و نخست وزیر.

۱-۲. سرویس امنیت عمومی

سرویس امنیت عمومی اسرائیل که به صورت اختصاری آن را شاباک می‌نامند. این نهاد اطلاعاتی زیر نظر دفتر نخست‌وزیری رژیم صهیونیستی فعالیت می‌کند. عمده وظایف شاباک عبارتند از: ضد جاسوسی، مقابله با اقدامات براندازانه، حفاظت از شخصیت‌ها، مقابله با اقدامات خرابکارانه، نظارت و کنترل منافع ملی رژیم صهیونیستی همچون حفاظت هواپیماها و فرودگاه‌ها و سفارت‌خانه‌های اسرائیل در خارج از آن، حیطه‌بندی امنیتی و غیره. شاباک در کنار موساد یکی از مخفی‌ترین و مرموزترین نهادهای جاسوسی در رژیم صهیونیستی و در تمام دنیاست. شاباک در انجام ماموریت‌های محوله با واحدهایی از پلیس و ارتش رژیم صهیونیستی همکاری‌های تنگاتنگی دارد. (Kahana, 2010: 1-7)

۱-۳. اداره تحقیقات و اطلاعات

اداره تحقیقات و اطلاعات یکی از بخش‌های پلیس اسرائیل است که وظیفه آن هماهنگی اطلاعاتی میان بخش‌های مختلف پلیس در مبارزه با جرایم است. این اداره همچنین موظف به ارائه ارزیابی اطلاعات در حوزه جرایم و امنیت عمومی در رژیم صهیونیستی است. هم‌زمان با تشکیل پلیس رژیم صهیونیستی، اداره‌ای در آن ایجاد شد که اداره تحقیقات نام گرفت. در اواخر دهه ۱۳۳۰ بخش پزشکی قانونی نیز در این اداره ایجاد شد. در سال ۱۳۷۷ پلیس اسرائیل تصمیم به ایجاد یک اداره با عنوان اداره اطلاعات، به صورت مستقل از اداره تحقیقات گرفت. با این حال، بخشی از وظایف این دو اداره هم‌پوشانی داشت. بخش اطلاعات این اداره، اصلی‌ترین قسمت آن است که به جمع‌آوری اطلاعات ضدتروریستی و ضدجرایم مشغول است.

۱-۴. مرکز تحقیقات سیاسی

مرکز تحقیقات سیاسی وزارت خارجه رژیم صهیونیستی یکی از اجزای جامعه اطلاعاتی این رژیم است. عمده فعالیت‌های این مرکز بر خاورمیانه تمرکز یافته است. وظیفه این مرکز تحقیق و بررسی اطلاعاتی موضوعاتی است که در کشورهای مختلف جهان به گونه‌ای با منافع اسرائیل مرتبط هستند. مسئولیت عوامل اطلاعاتی رژیم صهیونیستی در سفارت‌خانه‌های این رژیم در سراسر دنیا بر عهده این مرکز است. از مدت‌ها قبل وزارت خارجه اسرائیل دارای بخش تحقیقات بود، اما این بخش یک نهاد اطلاعاتی به‌شمار نمی‌رفت و در زمره نهادهای جامعه اطلاعاتی جای نمی‌گرفت.

مرکز تحقیقات سیاسی ابتدا با عنوان بخش تحقیق تاسیس شد که در واقع از تصمیمات کمیته آگراتان محسوب می‌شد. براساس نتایج تحقیقات کمیته مذکور، خلاء چنین نهادی پیش از جنک یوم کیپور در اسرائیل حس می‌شد. تا پیش از این، چنین تحقیقاتی در حوزه سیاسی توسط بخش سیاسی آژانس یهود انجام می‌گرفت. وظایفی که برای این مرکز در نظر گرفته شده بود، تمرکز زیادی بر کشورهای خاورمیانه داشت، اما اقدامات اطلاعاتی آن، دیگر کشورهای جهان را نیز در بر می‌گرفت. با به قدرت رسیدن موشه دایان بر وزارت امور خارجه، اقدامات این مرکز محدودتر شد. این تغییرات سبب شد که عمده اقدامات مرکز منحصرأ محدود به مسائل سیاسی کشورهای خارجی شود. در حال حاضر، بررسی‌های اطلاعاتی این مرکز علاوه بر مسائل سیاسی، امور راهبردی، اقتصادی و اجتماعی نیز شامل می‌شود. مرکز تحقیقات سیاسی زیر نظر وزیر خارجه فعالیت می‌کند و رییس آن از میان کارکنان وزارت انتخاب شده و معاونت وزیر به‌شمار می‌آید. اغلب عوامل اطلاعاتی اسرائیل که در سفارت‌خانه‌های رژیم صهیونیستی در دیگر کشورها فعالیت می‌کنند، برای این مرکز کار می‌کنند. همچنین از حدود ده سال پیش فعالیت‌های وسیعی در سوریه انجام داده است که می‌توان آن را در قالب ناآرامی‌های اخیر سوریه دید. این مرکز اطلاعاتی دارای چهار زیرمجموعه است که هر کدام به صورت تخصصی به گردآوری اطلاعات در حوزه خاص خود می‌پردازند. این بخش‌ها عبارتند از: بخش خاورمیانه، بخش بین‌الملل، بخش مسائل اقتصادی و راهبردی، بخش گردآوری. (دوماهنامه اشارت، ۱۳۹۵: ۲۱-۱۶)

دو. ارزیابی اطلاعات ملی در رژیم صهیونیستی

۲-۱. روند ارزیابی اطلاعات ملی در رژیم صهیونیستی

جامعه اطلاعاتی رژیم صهیونیستی از چندین نهاد امنیتی - اطلاعاتی مستقل تشکیل شده است که هرکدام از آنها اهداف و وظایف خاص خود را دنبال می‌کنند. ارزیابی‌های اطلاعاتی به رده‌های سیاسی و نهادهای امنیتی به صورت مکتوب و غیررسمی تحویل داده می‌شود. گیرندگان و مخاطبان اصلی ارزیابی‌های اطلاعاتی، نخست‌وزیر و وزیر دفاع، وزیر امور خارجه و رئیس کمیته امور دفاعی و خارجی کنست (مجلس رژیم صهیونیستی) می‌باشند. در اداره اطلاعات نظامی، رئیس گروه مطالعاتی یا تحقیقاتی می‌تواند مستقل از رئیس این اداره، ارزیابی‌های مکتوب شده اطلاعاتی را به نخست‌وزیر ارائه دهد. البته رئیس اداره اطلاعات نظامی نیز می‌تواند نظرات و ایده‌های خود را بدون مشورت با رئیس ستاد مشترک ارتش رژیم صهیونیستی به نخست‌وزیر تسلیم نماید. ارائه سالیانه ارزیابی‌های اطلاعاتی به کابینه، رخداد مهمی است که از نظر آموزشی دارای اهمیت بالایی است، اما با این حال نباید در ارزش و اهمیت آن اغراق به خرج داد. رده‌ها یا نهادهای سیاسی از این اختیار برخوردار هستند که براساس ارزیابی‌های اطلاعاتی عمل نمایند یا اصلاً به این ارزیابی‌ها توجهی نکنند. با توجه به ساختار حکومتی رژیم صهیونیستی، تصمیم نخست‌وزیر در عدم تحقق و پیاده‌سازی ارزیابی‌های اطلاعاتی همچون هشدار خطر جنگ نیازمند همراهی و موافقت دولت است. (Raviv and Melman, 1991: 9)

تهدیدات امنیتی بخش مهمی از ارزیابی‌های اطلاعاتی به‌شمار می‌روند. برای مثال، ارزیابی‌های اطلاعاتی سال ۲۰۱۴ که در نوامبر ۲۰۱۳ به کابینه تقدیم شد، به نحوه برخورد با سازمان‌های تروریستی، پروژه برنامه هسته‌ای ایران، ثبات رژیم‌های منطقه خاورمیانه (غرب آسیا) و وضعیت کشور اختصاص داشت. بعدها اعلام شد که دولت حاکم در غزه در حال انجام اقدامات گسترده‌ای برای ایجاد تونل‌هایی به منظور حمله به شهروندان ساکن در صحرای نقب است. (Yishai, 28 December 2013) در حوزه سیاسی، دغدغه و سوال اصلی این بود که آیا ابومازن (محمود عباس نخست‌وزیر دولت خودگردان فلسطین) یک تصمیم تاریخی برای توافق با رژیم صهیونیستی خواهد

گرفت یا نه؟ این ارزیابی‌ها با پیشنهاداتی همراه بود که امکان تحقق آن اندک به نظر می‌رسید. برخلاف ارزیابی‌های اطلاعاتی، پیش‌بینی در زمینه‌های سیاسی و ارزیابی مخاطرات و فرصت‌ها تا حدودی با چالش همراه می‌گردد. به‌عنوان نمونه، آیا سقوط نظام تحت رهبری بشار اسد برای رژیم صهیونیستی فرصت به‌شمار می‌رود یا تهدید؟ در برخی موضوعات، بحث از فرصت‌ها با جایگاه سیاسی و انگاره‌های ذهنی مخاطب در ارتباط تنگاتنگ می‌باشد.

در چند سال اخیر ارزیابی‌های اطلاعاتی به‌دلیل گسست و فروپاشی نظم پیشین در خاورمیانه (غرب آسیا) و توأم شدن آن با ظهور هویت‌های جدید در منطقه، حوزه‌های نفوذ جدید، منابع جدید بی‌ثبات‌کننده با نتایج و پیامدهای غیرقابل پیش‌بینی همراه بوده و در نهایت چالش‌های گسترده‌تری را موجب شده است. روندهای اجتماعی و فرهنگی که هیچ سازمان اطلاعاتی تا به حال توجه کافی به آن ننموده است، سبب اثرگذاری‌های بیشتر بر محیط داخلی و خارجی رژیم صهیونیستی شده است که تا به امروز در کانون توجه ارزیابی‌های اطلاعاتی قرار نگرفته بودند. یکی از اعضای دایره مطالعاتی اداره اطلاعات رژیم صهیونیستی در ژانویه ۲۰۱۵ با در نظر گرفتن شرایط حاکم در منطقه اظهار کرد که پیش‌بینی دقیق از تحولات از سوی سرویس‌های اطلاعاتی به امری تقریباً غیرممکن تبدیل گردیده است.

در زمینه فرآیند صلح، مهم‌ترین و راهبردی‌ترین تصمیمات صورت گرفته از سوی رهبران رژیم صهیونیستی براساس مشاوره با ارزیابان اطلاعاتی اتخاذ نشده است. علت آن شاید به این نکته مهم برمی‌گردد که احتمالاً رهبران دولت‌ها، اطلاعات را از کانال‌های محرمانه وابسته به خود دریافت می‌کردند یا اینکه تصمیمات آنها تابع اختلافات سیاسی بود و سران دولت‌ها نگران بودند که اطلاعات در اختیار گروه‌های سیاسی رقیب آنها در هر دو طرف قرار گیرد و توافقات را با چالش مواجه گرداند. با این حال عدم توجه به ارزیابی‌های اطلاعاتی، هزینه‌های خاص خود را دارد. برای مثال طی دوره توافقات صورت گرفته در مذاکرات اسلو در سال‌های بین ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۵، اسحاق رابین، نخست‌وزیر وقت رژیم صهیونیستی و شیمون پرز، وزیر خارجه آن زمان، ارزیابی سازمان اطلاعات نظامی را که معتقد بود فلسطینی‌ها توافق ایجاد دولت مستقل فلسطینی را در آستانه انعقاد توافق‌نامه موقت نخواهند پذیرفت؛ رژیم صهیونیستی نیز براساس ارزیابی خود بر این باور بود که سازمان آزادی‌بخش

فلسطین متمایل به حل و فصل اختلافات با آنها به‌منظور نیل به استقلال است. در مجموع باید خاطرنشان کرد طرح خاورمیانه جدید که در آن زمان مورد تایید مقامات رژیم صهیونیستی بود، با اقبال و همراهی ارزیابان جامعه اطلاعاتی این رژیم مواجه نگردید. در مقابل ارزیابی‌های اطلاعاتی ارتش رژیم صهیونیستی که حکایت از واکنش شدید فلسطینی‌ها به‌خاطر شکست مذاکرات کمپ دیوید (سال ۲۰۰۰ میلادی) داشت، نقش مهمی در آمادگی ارتش آن برای مقابله با انتفاضه دوم از خود به جای گذاشت. (Gilora, 2010: 27-37)

۲-۲. سازوکار ارزیابی اطلاعات ملی در رژیم صهیونیستی

تحقیقات و مطالعات نظامی ارتش رژیم صهیونیستی در سازمان اطلاعات نظامی (دایره تحقیقات) و در بخش‌های تحقیقاتی فرماندهی و شاخه‌های مختلف آن انجام می‌شود. تحقیقات مربوط به اقدامات تروریستی ارتش رژیم صهیونیستی در آژانس امنیت عمومی این کشور و موساد صورت می‌گیرد. پژوهش درباره موضوعات سیاسی در اداره اطلاعات نظامی، موساد، وزارت امور خارجه و آژانس امنیت عمومی (در حوزه فلسطین) انجام می‌گیرد. آژانس امنیت عمومی رژیم صهیونیستی به‌تنهایی مسئول تحقیق و ارزیابی اطلاعات ملی در سطح داخلی در حوزه تروریسم، سرکوب داخلی و تروریسم می‌باشد. (Shlomo, 2003: 1-10)

جایگاه سازمان اطلاعات نظامی در مسیرهای حساس و تعیین‌کننده فرآیندهای تصمیم‌سازی‌های امنیتی حکایت از آن دارد که از زمان تاسیس آن، یکی از ماموریت‌های سنتی این سازمان، مهیا نمودن ارزیابی‌های ملی از محیط خارجی برای رژیم صهیونیستی بوده است. از همین روست که از سازمان اطلاعات نظامی به‌عنوان ارزیاب ملی با شاخه تحقیقاتی یاد می‌شود که عهده‌دار ارزیابی و انجام تحقیقات است.

با گذشت زمان، جایگاه سازمان اطلاعات نظامی در مقام ارزیاب ملی تنزل یافته است. اولین علت تنزل جایگاه سازمان اطلاعات نظامی به شکست آن در پیش‌بینی جنگ یوم کیپور در سال ۱۹۷۳ برمی‌گردد. پس از این اتفاق، سازمان اطلاعات نظامی به این نتیجه رسید که رژیم

صهیونیستی باید به کثرت‌گرایی در امر ارزیابی اطلاعات روی بیاورد و به استخراج ایده‌ها و نظرات مختلف در جامعه اطلاعاتی بپردازد تا اینکه بتواند شکست‌هایی را کاهش دهد که از تفکر یک‌جانبه‌گرایانه آن سرچشمه می‌گیرد و وابستگی رهبران سیاسی را به یک منبع اطلاعاتی منحصر و خاص از بین ببرد. کثرت‌گرایی و تنوع اطلاعات تا به امروز یکی از دلایل هم‌پوشانی در سیستم جامعه اطلاعاتی به‌شمار می‌رود. برای مثال، هنگامی که سخن از هشدار وقوع جنگ به‌عنوان یک موضوع مهم سیاسی و نظامی به میان می‌آید، ایده‌ها و نظرات مختلف در خصوص موضوعات نظامی از دایره تحقیقات سازمان اطلاعات نظامی و بخش‌های تحقیقاتی مراکز فرماندهی استخراج می‌گردد. در موساد و وزارت امور خارجه نیز دیدگاه‌های متعددی درباره مسائل سیاسی از دفتر تحقیقات سازمان اطلاعات نظامی دریافت می‌شود. با این حال، تحقیق در هر دو حوزه سیاسی و نظامی در دفتر تحقیقات و مطالعات سازمان اطلاعات نظامی صورت می‌پذیرد و در ضمن هشداردهی صحیح و متقن بدون ادغام و جمع‌بندی برآیندهای اطلاعات نظامی و سیاسی امری غیرممکن می‌باشد.

بر اساس اصل تکثرگرایی در امر ارزیابی اطلاعات، هنگامی که سخن از یک تحقیق مشترک از سوی سازمان اطلاعات نظامی و سازمان‌های غیرنظامی درباره موضوعی به میان می‌آید، اساساً تمام تحقیقات باید از وزن و جایگاه خاص خود به لحاظ نفوذ در دولت برخوردار باشند. در برخی مواقع ارزیابی‌های سازمان‌های غیرنظامی به ارزیابی سازمان اطلاعات نظامی ترجیح داده می‌شود. مشکل شکل گرفته در ارزیابی‌های سابق این بود که هم مسئولیت ارزیابی از تهدید و هم وظیفه بی‌اثر کردن تهدید زیر نظر یک ارگان صلاحیت‌دار در کنار یک نهاد نسبتاً کوچک و سری با دسترسی مستقیم و بلاواسطه قرار داشت. این ویژگی‌ها سبب می‌شد تا مسیر یک ارزیابی پرغلط و سرشار از خطا به یک بحران بزرگ همچون ناکامی موساد در ترور خالد مشعل که در سال ۱۹۹۷ در اردن رخ داد، کوتاه شود.

علت دوم تنزل جایگاه اداره اطلاعات نظامی به ارتقای قدرت و نفوذ روزافزون سرویس‌های اطلاعاتی غیرنظامی (همچون آژانس امنیت عمومی رژیم صهیونیستی و موساد) بر می‌گشت. این تنزل جایگاه به‌ویژه پس از آغاز سده جدید میلادی، جنگ علیه تروریسم و تشدید تهدیدات

سرچشمه گرفته از سلاح‌های متعارف بیش از پیش خود را نشان داد. ارتقای جایگاه موساد و آژانس امنیت عمومی رژیم صهیونیستی از تمایل آنها نسبت به تاثیرگذاری بر تصمیمات سیاسی نشئت می‌گرفت؛ این ارتقای جایگاه تا حدودی با ارایه ارزیابی‌های اطلاعاتی در سطح ملی به دولت‌ها در زمینه‌های سیاسی و نظامی نه‌تنها باعث شد که به‌عنوان رویکرد دومی در ارزیابی سازمان اطلاعات نظامی به بهانه اصل تکثرگرایی یا فرصت دادن به نهادها در ارزیابی اطلاعات ظاهر شود، بلکه به اصلی‌ترین و اثرگذارترین رویکرد سازمانی برابر با استانداردهای ارتش رژیم صهیونیستی تبدیل شد. از این‌رو ارایه ارزیابی‌های سالیانه از اطلاعات ملی به کابینه به بخشی از وظایف سازمان‌های اطلاعاتی در خصوص موضوعات متعدد و مهم مبدل شده است.

گرچه سازمان اطلاعات نظامی مدت‌هاست که جایگاه خود را به‌عنوان ارزیاب ملی ویژه از دست داده است، اما با این حال در حوزه ارزیابی‌های امنیتی حرف اول را می‌زند. جایگاه برتر این سازمان با دو وظیفه‌ای که بر عهده دارد، نمی‌توان زیر سوال برد. جایگاه اول با ظاهر شدن در قامت یک نهاد اطلاعاتی اثرگذار اطلاعاتی ارتش و ارایه ارزیابی‌های اطلاعاتی با هدف انجام طرح‌های عملیاتی، ارزیابی از شرایط، طرح‌های کاری برای ارتش حاصل شده است. کلیه این اقدامات به تایید رییس ستاد مشترک ارتش، وزیر دفاع، مقامات و فرمانده کل ارتش رسیده است. جایگاه دوم نیز با ظاهر شدن در مقام یک ارزیاب ملی به دست آمده است.

این اداره، ارزیابی اطلاعاتی جامعی به رده‌ها و نهادهای سیاسی در راستای ارزیابی‌های سالیانه مهیا می‌کند. در ضمن به ارایه ارزیابی‌ها در خصوص وقوع رخداد‌های مهمی همچون عملیات تیغه حفاظتی که مستلزم جمع‌بندی دیدگاه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و نظامی، عقاید سازمان‌ها و دولت‌هاست، می‌پردازد. دایره تحقیقاتی سازمان اطلاعات نظامی تنها نهادی است که تحقیقات گسترده و عمیقی درباره این موضوعات ارایه می‌دهد و توانمندی‌های آن به‌عنوان یک منبع ملی مهم شناخته شده است. ضرورت اقتضا می‌کند که به‌طور مناسبی از این توانمندی‌ها بهره جست. (Kupperwasser, 2007: 10-25)

۲-۳. چالش‌های ارزیابی اطلاعات ملی در رژیم صهیونیستی

به‌دلیل تغییر در جایگاه سازمان اطلاعات نظامی به‌عنوان یک نهاد مهم در ارزیابی اطلاعات در سطح

ملی، سال‌های اخیر شاهد ظهور شرایط چالش‌برانگیزی شده است که طی آن هر سازمان اطلاعاتی نظرات خود را به‌طور مستقل تهیه نموده و مقامات را در معرض تصمیم‌گیری‌های سخت و سرنوشت‌ساز قرار می‌دهند. چنین وضعیتی که در دیگر کشورهای دنیا امری به رسمیت شناخته نشده و بسیار غیرعادی می‌باشد، سبب به‌وجود آمدن چالش‌هایی شده است که در ادامه به آنها اشاره می‌شود.

۲-۳-۱. چالش‌های کیفی

چالش‌های کیفی به معنای فقدان شفافیت درباره تمایزات میان ارزیابی‌ها و منابع آن، اختلافات و ناهمخوانی‌های غیرقابل قبول بین ارزیابی‌ها و نظراتی که در نتیجه تحقیقات عمیق و گسترده ارائه نشده‌اند، و در ضمن به معنای تبدیل شدن یک ارزیابی به یک گفتمان ضعیف، می‌باشند. علاوه بر این، مخاطرات کیفی به معنای عدم وجود انسجام و شکل‌گیری شکاف در پوشش وضعیت اطلاعاتی یا موضوعات حاشیه‌ای (همچون خیزش‌های غیرقابل انتظار در جهان عرب که از تونس در سال ۲۰۱۰ شروع شد که آثار و پیامدهای آن تا به الان کشورهای واقع در این منطقه و سایر کشورها را درگیر نموده است) و حتی عدم ارتباط هدفمند ارزیابی با هدف اصلی می‌باشد.

۲-۳-۲. چالش‌های سازمانی

انزوای سازمان، عدم وجود شفافیت در انجام وظایف و مسئولیت‌ها، نبود فعالیت‌های تحقیقاتی مشترک از جمله مخاطرات سازمانی به‌شمار می‌روند. تکثرگرایی در ارائه اطلاعات و تمایل به استقلال عمل در انجام ارزیابی‌های اطلاعاتی ممکن است باعث شکل‌گیری بهانه‌ها و دستاویزهایی برای انجام اقدامات غیرضروری و گردآوری بیش از حد اطلاعاتی شود که می‌تواند سبب سردرگمی گردد. در عین حال، چالش‌ها و محدودیت‌ها در دسترسی به منابع می‌تواند به اجتناب‌ناپذیری اقدامات هدفمند و استفاده درست و کارآمد از منابع داخلی منجر گردد.

۲-۳-۳. چالش‌های پیش روی تصمیم‌گیران

قرار دادن اطلاعات و ارزیابی‌های اطلاعاتی بیش از حد و غیرضروری در اختیار رهبران

تصمیم‌گیر و ایجاد خلل در استفاده موثر و هدفمند از زمان بحث و تحلیل در زمره مخاطرات فوق به‌شمار می‌رود. تصمیم‌گیران از وقت و زمان کافی برای شناسایی و تعیین نقاط افتراق ارزیابی‌ها برخوردار نیستند و علاوه بر این ابزارهای لازم را برای اتخاذ تصمیمات آگاهانه ندارند. دفتر نظامی نخست‌وزیر و نیز مشاور اطلاعاتی می‌توانند به او در دسته‌بندی اسناد ارسالی به دفتر نخست‌وزیری کمک نمایند، اما با این حال آنها از صلاحیت لازم برای انجام ارزیابی برخوردار نیستند. مسئله دیگر این است که بی‌توجهی به برخی ارزیابی‌ها اصل تکررگرای و فرصت دادن به همه سازمان‌ها را در ارزیابی اطلاعات مورد سوال و چالش قرار می‌دهد. (Even, 2013: 79-104)

سه. مقایسه سازوکار ارزیابی اطلاعات ملی در رژیم صهیونیستی با ایالات متحده و انگلستان

۱-۳. ارزیابی اطلاعات ملی در ایالات متحده

جامعه اطلاعاتی ایالات متحده متشکل از ۱۶ سازمان اطلاعاتی مختلف همچون سازمان اطلاعات مرکزی، آژانس امنیت ملی، سازمان‌های اطلاعاتی فعال در مجموعه وزارت دفاع و سایر نهادهای امنیتی وابسته به ارتش این کشور، ارگان‌های اجرایی و اطلاعاتی زیر نظر وزارت دادگستری (مانند دفتر تحقیقات فدرال یا اف. بی. آی) و وزارت امنیت داخلی و آژانس‌های اطلاعاتی فعال در وزارت کشور و خزانه‌داری می‌باشد. جامعه اطلاعاتی ایالات متحده به ریاست مدیر اطلاعات ملی اداره می‌شود که مسئول ارایه مشاوره به رئیس‌جمهور آمریکا در امور اطلاعاتی بوده و مستقیماً زیر نظر او کار می‌کند. کمیته‌های اطلاعاتی مجالس سنا و کنگره بر اقدامات مدیر اطلاعات ملی نظارت می‌کنند. شورای امنیت ملی که مسئول جمع‌آوری ارزیابی‌های اطلاعات ملی می‌باشد، تحت نظارت مدیر اطلاعات ملی عمل می‌کنند. شورای امنیت ملی از میان سایر سازمان‌های عضو جامعه اطلاعاتی، ۱۳ افسر را به‌کار می‌گیرد که هر کدام از آنها مسئول ارزیابی یک منطقه یا حوزه جغرافیایی می‌باشند. (لوونتا، ۲۸: ۱۳۸۷)

فرآیند تنظیم یا تدوین یک ارزیابی ممکن است به‌طور منظم از پیش طراحی شده باشد یا

اینکه در پاسخ به درخواست یکی از اعضای عالی‌رتبه رژیم، ارتش یا روسای کمیته‌های کنگره شکل اجرایی به خود بگیرد. پس از دریافت تاییدیه مدیر اطلاعات ملی، شورای امنیت ملی یک چکیده یا پیش‌نویس مقدماتی آماده می‌کند که در آن به بررسی اسناد ارایه شده و روش‌های تنظیم ارزیابی اشاره می‌گردد. این پیش‌نویس برای ارایه نظر به آژانس‌های اطلاعاتی ارسال می‌گردد. تیم ارزیابی در شورای امنیت ملی، مذاکراتی را با این آژانس‌ها به منظور دستیابی به توافق انجام می‌دهد. اگر توافقی میان این دو حاصل نشود، در سند ذکر می‌گردد. در پایان این فرآیند، ارزیابی به تایید مدیر اطلاعات ملی می‌رسد و به گروه درخواست‌کننده و نیز سایر اشخاص و نهادهای مرتبط ارایه می‌گردد.

در مارس ۲۰۰۹، دنیس بلیر، مدیر اطلاعات ملی اعلام کرد که ارزیابی‌های اطلاعاتی در آینده به تبیین و شناسایی فرصت‌ها برای ایالات متحده خواهد پرداخت. با این حال ابعاد تهدیدات نیز در راس عناصر تشکیل‌دهنده ارزیابی‌ها قرار خواهد داشت. حوزه‌های ارزیابی، از امنیت و سیاست پا را فراتر نهاده و به بررسی مواردی همچون امنیت آب در سطح جهان، تهدیدات فراروی امنیت ملی از ناحیه جنایات سازمان‌یافته، آثار و پیامدهای تغییرات آب و هوایی در سال ۲۰۳۰، نقش مهم و راهبردی بهداشت جهانی و غیره خواهد پرداخت. اسناد از طبقه‌بندی خارج شده ارزیابی‌های اطلاعاتی به‌ویژه اسناد تقدیم شده از سوی مقامات ارشد اطلاعاتی به سنا همچون سند سال ۲۰۱۴ به‌طور علنی ابراز می‌گردد و در معرض عموم قرار می‌گیرد. در این سند موضوعات سیاسی مرتبط با ایران، عراق و فرماندهی جنگ علیه تروریسم بیشترین توجهات را به خود معطوف کرده است.

ارزیابی‌های اطلاعاتی سالیانه، یکی از مهم‌ترین محصولات جامعه اطلاعاتی ایالات متحده به‌شمار می‌رود. آماده‌سازی ارزیابی‌های اطلاعاتی سالیانه یک روند پیچیده و میان‌سازمانی را به شورای اطلاعات ملی و در نهایت با نظارت مدیر اطلاعات ملی طی می‌کند. جیمز کلپر، مدیر اطلاعات ملی در سپتامبر ۲۰۱۴ ابراز کرد که تعامل و همکاری میان سازمان‌های اطلاعاتی امری ضروری است و به یقین علت و توجیه‌کننده وجود اداره اطلاعات ملی به‌شمار می‌رود. جامعه اطلاعاتی نفوذ زیادی بر تصمیم‌گیران دارد، اما با این حال دلایل چندی را می‌توان مطرح کرد که ارزیابی‌های سالیانه تاثیرات اندکی بر تصمیمات آنها داشته است. اولین دلیل به شکاف میان

انتظارت نهادها یا نخبگان سیاسی و قابلیت‌های پیش‌بینی نخبگان اطلاعاتی برمی‌گردد. به‌عنوان نمونه رده‌های سیاسی انتظار دریافت پیش‌بینی‌های کاملاً شفاف و صریح از وضعیت گروه‌ها یا کشورهای بی‌ثبات دارند، حتی اگر پیش‌بینی‌ها در این خصوص کاملاً غیرممکن باشد.

علت دوم به کیفیت پایین ارزیابی مربوط می‌شود. اکثر اوقات به‌دلیل ورودی بیشتر اطلاعات و تمایل به از بین بردن شکاف‌ها، ارزیابی‌ها نتیجه بسیار پایینی از برآوردهای سازمان‌های اطلاعاتی مختلف به دست می‌دهند که نمی‌توان به‌راحتی در جمع‌بندی آنها به اتفاق نظر رسید. به همین خاطر است که تفاهم گروهی و همفکری‌های جمعی در فرآیند ارزیابی، دیدگاه‌های متعارض را به حداقل می‌رساند. علاوه بر این، به ارزیابی تمام سازمان‌ها جایگاه و موقعیت یکسان داده می‌شود، در حالی که در واقعیت امر، سازمان‌ها از دانش یکسان در واکنش‌ها یا پاسخ‌های خود برخوردار نیستند. تمامی این موارد، ارزیابی‌ها را با ضعف مواجه می‌کند، فرایند آماده‌سازی را با تاخیر همراه می‌گرداند و محصول نهایی را کم‌اثر، غیرجذاب و خالی از ظرافت می‌گرداند. در اینجا به چندین راهکار که می‌تواند سبب ارتقای فرآیند ارزیابی شود، اشاره می‌گردد. (World Threat Assessment of the U.S Intelligence Community, January 29, 2014)

راهکار اول: تقویت تماس‌های روزانه و منظم میان نهادهای سیاسی و اطلاعاتی از طریق انتشار دستورالعمل‌های اطلاعاتی در داخل رژیم، استخدام نیروهای اطلاعاتی در وزرات‌خانه‌ها و دستگاه‌های وابسته به رژیم، برگزاری نشست‌های دوره‌ای به منظور بحث درباره موضوعات مبتلابه؛ موضوعاتی که پیامدهای آن، از رهبران سیاسی جهت تبادل نظر در جامعه اطلاعاتی دریافت خواهد شد.

راهکار دوم: ارتقای جایگاه کنگره در نظارت بر ارزیابی‌ها: برای نیل به چنین هدفی، آشنایی هرچه بیشتر اعضای کنگره با فرآیند اطلاعات امری گریزناپذیر است.

راهکار سوم: گرایش به توافق و امکان بیشتر به بیان دیدگاه‌های اقلیت.

راهکار چهارم: ارتقای مستمر ابزارهای شبکه‌ای و ساختارمند میان اعضای جامعه اطلاعاتی به‌منظور ارایه یک ارزیابی منطبق بر واقعیات به جای تدوین یک سند رسمی سالیانه.

پیش از آنکه پیش‌نویس ارزیابی اطلاعات ملی تهیه شود، شورای اطلاعات ملی مسئول فراهم

کردن فهرستی از منابع در دسترس و انتشار آن از طریق جامعه اطلاعاتی برای اظهارنظر است. این شورا فهرست منابع سوالات اصلی ارزیابی شده را تعریف کرده، درباره مسئولیت‌های پیش‌نویس‌شده تصمیم می‌گیرد و برنامه کاری انتشار و تهیه پیش‌نویس را فراهم می‌کند. یک یا دو تحلیلگر شورای اطلاعاتی معمولاً مسئول نوشتن متن اولیه هستند. شورای اطلاعات ملی پس از آن به‌منظور بررسی این پیش‌نویس پیش از آنکه در سطح گسترده‌تر شورای اطلاعاتی منتشر شود، دیدار می‌کند. نمایندگان آژانس‌های مربوطه شورای اطلاعات ملی به‌منظور هماهنگی متن کامل ارزیابی‌های اطلاعات ملی دیدار می‌کنند. گزارشگرانی نیز که با آژانس‌های خود همکاری می‌کنند، سطح اعتمادی را که به هر قضاوت اصلی دارند تعیین می‌کنند.

گزارشگران شورای اطلاعات ملی درباره کیفیت منابع و جمع‌آوری‌کنندگان و منابع نیروهای باتجربه سرویس مخفی اطلاعاتی مورد استفاده، برای اطمینان از اینکه این پیش‌نویس شامل اطلاعات مورد سوال جدی نباشد، بحث می‌کند. همه ارزیابی‌های اطلاعات ملی از سوی هیات اطلاعات ملی که ریاست آن را مدیریت اطلاعات ملی به‌عهده دارد و شامل روسای آژانس‌های شورای اطلاعاتی می‌شود، مورد بررسی قرار می‌گیرد. هنگامی که این اطلاعات از سوی هیات اطلاعات ملی تایید شد، ارزیابی‌های اطلاعات ملی به اطلاع رئیس‌جمهور و سیاست‌گذاران ارشد می‌رسد. کل روند تولید ارزیابی‌های اطلاعات ملی معمولاً چند ماه طول می‌کشد.

شورای اطلاعات ملی گام‌هایی را به‌منظور بهبود روند ارزیابی اطلاعات ملی تحت مدیریت اطلاعات ملی برداشته است. این گام‌ها در هماهنگی با اهداف و توصیه‌های گزارشات کمیسیون عدم گسترش تسلیحات و اصلاحات اطلاعاتی ۲۰۰۴ و پیمان جلوگیری از تروریسم انجام می‌شود. گفتنی است در یک سال‌ونیم گذشته شورای اطلاعات ملی، روش‌های جدیدی را برای جمع‌آوری ارزیابی‌های رسمی گزارشات منابع و قضاوت‌های فنی ایجاد کرده است. مدیران سرویس‌های مخفی داخلی، انجمن ملی فرمانداران، سازمان امنیت ملی و سازمان اطلاعات دفاعی لازم است ارزیابی‌های رسمی را ارائه دهند که نشان‌دهنده اعتبار کلی، ضعف و قوت منابع مورد استفاده آنها در قضاوت‌های مهم ارزیابی اطلاعات ملی است. (Eric and Peritz, 2009: 37-36)

۲-۳. ارزیابی اطلاعات ملی در انگلستان

جامعه اطلاعاتی انگلستان متشکل از نهادهای اطلاعاتی وابسته به وزارت دفاع، ام.ای.سیکس (زیر نظر اداره امور خارجه و مشترک المنافع)، ام.ای. فایو (وابسته به دفتر داخلی) و مرکز فرماندهی ارتباطات دولتی می‌باشد. کمیته مشترک اطلاعاتی وابسته به کابینه، ارزیابی‌های اطلاعات ملی را هماهنگ‌سازی می‌کند. علاوه بر اعضای دائمی سازمان‌های اطلاعات، اعضای کمیته‌هایی همچون روسای آژانس‌های اطلاعاتی، روسای سازمان‌های اطلاعاتی نیروهای مسلح و نمایندگان سایر وزات‌خانه‌ها (همچون وزارت خزانه‌داری، وزارت تجارت، نوآوری و مهارت‌ها) در جامعه اطلاعاتی انگلستان عضو بوده و به صورت هفتگی با هم دیدار می‌کنند. رییس جامعه اطلاعاتی یک شخصیت بی‌طرف، وابسته به دفتر نخست‌وزیری است که به‌جای تحمیل نظرات و دیدگاه‌های خود بر مبنای اجماع آراء عمل می‌کند. هنگامی که سخن از ارزیابی اطلاعاتی به میان می‌آید، وظیفه کمیته مشترک اطلاعاتی، جمع‌بندی و هماهنگی ارزیابی اطلاعات به‌منظور کمک به روسای دولت‌ها برای تصمیم‌گیری در مسائلی همچون بودجه داخلی می‌باشد. کار بر روی ارزیابی اطلاعات ملی از جانب نهاد تحقیقاتی کمیته مشترک اطلاعاتی انجام می‌شود که از افسران و نیروهای اطلاعاتی وابسته به آژانس‌های مختلف اطلاعاتی تشکیل شده است. این نهاد تحقیقاتی پس از مشورت با آژانس‌های اطلاعاتی و کارشناسان تمام وزارت‌خانه‌ها سندی را ارائه می‌کند. این سند قبل از ارائه به وزرای مربوط، پیش روی کمیته مشترک اطلاعاتی برای تایید قرار داده می‌شود. تعداد افراد گروه ارزیاب کمیته مشترک اطلاعاتی بسیار کمتر از تعداد بزرگ‌ترین نهاد تحقیقاتی جامعه اطلاعاتی می‌باشد که وابسته به وزارت دفاع انگلستان است. بنابراین هنگامی که از کمیته مشترک اطلاعاتی درخواست می‌شود تا به ارزیابی موضوعات امنیتی و راهبردی همچون تروریسم و اشاعه سلاح‌های غیرمتمعارف؛ موضوعاتی که در وزارت دفاع به‌طور دقیق مورد بررسی قرار گرفته‌اند، بپردازند، در این صورت کمیته‌ها به اطلاعات قبلی وابستگی پیدا می‌کنند و در نهایت به‌تنهایی نقش اندکی در ارزیابی‌ها ایفا می‌نمایند. به‌همین دلیل است که برخی معتقدند کمیته مشترک اطلاعاتی در سال‌های اخیر تضعیف شده و به حاشیه رفته است و در نهایت اینکه قابلیت آن برای جمع‌بندی اطلاعات به دلیل اصلاحات و تغییرات شکل گرفته در جامعه اطلاعاتی انگلستان دچار خدشه شده است.

رژیم صهیونیستی برخلاف ایالات متحده و انگلستان که دارای یک نهاد اطلاعاتی (به ترتیب اداره اطلاعات ملی و کمیته مشترک اطلاعاتی) برای جمع‌بندی ارزیابی‌های دریافت شده ملی از سرویس‌های اطلاعاتی هستند، از چنین نهادی برخوردار نیست. به علاوه در رژیم صهیونیستی، گفتمان فراگیر خاصی میان سازمان‌های اطلاعاتی در انجام ارزیابی‌ها و شفاف‌سازی و نیز از میان بردن نظام‌مند شکاف‌ها و اختلافات قبل از ارایه گزارش اطلاعاتی به کلینه وجود ندارد. برخلاف رژیم صهیونیستی، ایالات متحده و انگلستان اقداماتی را برای دستیابی به توافق جامع انجام می‌دهند و اختلافات را به‌عنوان بخشی از ارزیابی، ارایه می‌نمایند. با تمامی این اوصاف، هنوز در رژیم صهیونیستی تا حدودی آزادی عمل در انجام ارزیابی‌ها و نیز توجه اندک به دیدگاه‌های سازمان‌ها وجود دارد تا اینکه به ارزیابی‌ها به دیده سیاسی نگریسته نشود.

در رژیم صهیونیستی اداره اطلاعات نظامی، جایگاه منحصر به فردی از نظر ارزیابی ملی در مقایسه با کمیته مشترک نظامی در انگلستان و یا سازمان اطلاعات مرکزی در ایالات متحده دارد؛ در آمریکا این سازمان از یک موقعیت فائده در فرآیند ارزیابی برخوردار است. هنوز سازمان‌های جاسوسی در نظام یا فرآیندهای دموکراتیک از مزیت برتری بر سازمان‌های نظامی برخوردار نیستند. در رژیم صهیونیستی ارزیابی اطلاعات تنها در حوزه‌های امنیتی و امور خارجه به‌وقوع می‌پیوندد، در حالی که در ایالات متحده ارزیابی موضوعات مرتبط با امنیت ملی در یک معنا و مفهوم موسع‌تر همچون اقتصاد، اجتماع، آب و هوا، انرژی و سایر مسائل مبتلابه پوشش داده می‌شود. همچون رژیم صهیونیستی در ایالات متحده و انگلستان نیز در مقایسه با فرصت‌ها، بخش اعظم تمرکز بر تهدیدات معطوف می‌گردد. در آخر باید به این نکته مهم اشاره کرد و آن این است که ارزیابی اطلاعات در رژیم صهیونیستی با میزان و ضعف فرآیند ارزیابی، وجود بیش از حد رخدادها، شکاف بین انتظارت رده‌های سیاسی و قابلیت‌های جامعه اطلاعاتی سروکار دارد. (عاصف، ۴۷-۹۲: ۱۳۷۸)

نتیجه‌گیری

براساس مطالعات تطبیقی صورت گرفته در بالا، به‌نظر می‌رسد از یک سو رژیم صهیونیستی باید از ایجاد یک نهاد ارزیابی‌کننده مرکزی همچون نهادهای فعال در ایالات متحده و انگلستان

اجتناب به عمل بیاورد. این الگو از ضعفهایی رنج می‌برد که از جمله آنها می‌توان به بی‌توجهی به برخی از ارزیابی‌ها در روند اجماع‌سازی، قراردادن یک لایه جدید میان تصمیم‌گیران و سازوکارهای ارزیابی اطلاعات، اعطای بیش از حد اختیارات به نهاد ارزیاب مرکزی و ایجاد محدودیت در منابع اشاره کرد.

از سوی دیگر رژیم صهیونیستی می‌تواند ایده‌ها و تجربیات برگرفته از فرآیندهای ارزیابی اطلاعات در انگلستان و ایالات متحده را همچون ضرورت نیاز به وجود شکل‌گیری یک محور منسجم برای ارایه ارزیابی‌ها و از بین بردن شکاف‌ها قبل از بحث و ارایه در دولت به صورت عملی محقق گرداند.

از همین روست که در رژیم صهیونیستی، سازمان اطلاعات نظامی، محور اصلی ارزیابی‌های جامع اطلاعاتی ملی، امنیتی و عملیات ارتش این رژیم به‌شمار می‌رود. این امر به‌معنای تعهد کامل سازمان اطلاعات نظامی به تحقیق در تمام موضوعات مرتبط با حوزه‌های ارزیابی اطلاعات در سطح خارجی همچون ایجاد و شکل‌دهی یک تصویر کلی و جامع می‌باشد. سایر سازمان‌ها در عین ارایه ارزیابی‌های سالانه باید یافته‌های خود را در حوزه‌های مورد فعالیت خود با تاکید بر تفاوت‌های اساسی میان حوزه‌های تحقیق در جامعه اطلاعاتی و نیز اجتناب از هم‌پوشانی اطلاعات ارایه دهند. این توصیه البته به‌معنای تغییرات بنیادی در حوزه‌های تحقیق در جامعه اطلاعاتی نمی‌باشد، بلکه به‌معنای گسترش آنها به حوزه‌هایی است که تا به حال توجه کمی به آنها شده است. در حال حاضر انتقال نهاد رهبری ارزیابی اطلاعات ملی در رژیم صهیونیستی به یک سازمان جاسوسی خصوصی مانند موساد انتخابی منطقی نیست. چون این سازمان با تحقیقات نظامی به‌صورت دقیق آشنا نیست و وظایف آن با در نظر گرفتن فعالیت‌هایش - سری، عملیاتی و پیچیده - یا ماموریت‌های مهمش - از بین بردن تهدیدات سلاح‌های غیرمتعارف و تروریسم در خارج از مرزهای رژیم صهیونیستی - تنظیم شده است.

ارایه ارزیابی‌های اطلاعاتی به نخبگان سیاسی باید با بهره‌گیری از فرآیندهای مورد تایید دولت صورت گیرد؛ فرآیندهایی که از جامعیت، انسجام، توالی، استفاده از زبان مشترک، بیان تفاوت‌ها میان ارزیابی‌ها حکایت دارد و در ضمن مسئولیت ارایه را به عهده می‌گیرد. در این راستا

- پیشنهاداتی کاربردی به شرح زیر مطرح می‌شود:
- ارزیابی صحیح و منطقی از اطلاعات موجود و در دسترس؛
 - پیش‌بینی جامع و مانع از احتمال وقوع رخدادها در آینده؛
 - اهمیت تهدیدات و فرصت‌ها برای تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران رده بالای سیاسی؛
 - شفاف‌سازی نظام‌مند تشابهات و تفاوت‌ها میان سازمان‌های اطلاعاتی: قبل از ارایه ارزیابی‌های اطلاعات ملی به نهادها یا نخبگان سیاسی، بحث‌های مقدماتی میان سازمان‌های اطلاعاتی به همراه کارشناسان امنیت ملی و قبل از آن در نشست‌های روسای تحقیقاتی جامعه اطلاعاتی بایستی شکل گیرد. هنگامی که در حوزه‌های خاصی اتفاق نظر حاصل می‌شود، دیگر نیازی به ارایه دوباره آن احساس نمی‌شود اما با این حال زمانی که اختلاف نظر به وجود می‌آید، هر سازمان اطلاعاتی، موضع سازمانی خود را بایستی ابراز کند؛
 - ضرورت ارایه دیدگاه‌های متعارض از سوی سازمان‌های اطلاعاتی خارجی به نهادهای سیاسی در خصوص موضوعات مرتبط؛
 - نهادینه‌سازی یک زبان مشترک برای ارزیابی در جامعه اطلاعاتی در کنار اجتناب از ادبیات ابهام‌آور: عدم وجود اطمینان در ارزیابی باید با استفاده از یک مقیاس ارزیابی بیان شود. برخورداری از یک زبان مشترک باید امکان مقایسه میان ارزیابی‌ها را فراهم آورد و برای مشتریان اطلاعاتی مفید باشد؛
 - ارزیابی‌های اطلاعاتی سالیانه باید در فواصل زمانی خاصی به منظور آماده‌سازی طرح‌های امنیتی و تصمیمات بودجه‌ای آماده شود؛
 - حداقل هر سه سال یک بار، باید یک ارزیابی اطلاعاتی چند لایه به دولت تقدیم گردد که دربرگیرنده روندهای درازمدت و راهبردی باشد؛
 - ضرورت وجود همکاری‌های گسترده در حوزه‌های تحقیقاتی میان اعضای جامعه اطلاعاتی: برای دستیابی به چنین هدفی باید کمیته‌های تحقیقاتی در درون هر سازمان اطلاعاتی تحت نظارت کمیته روسای سرویس‌ها تشکیل گردد؛
 - افزایش همکاری‌ها میان رده‌های یا نخبگان سیاسی جامعه اطلاعاتی در حوزه‌هایی همچون

ارایه گزارشات اطلاعاتی به سیاستمداران نه فقط درباره مسائل اطلاعاتی، بلکه ماهیت و محدودیت‌های اطلاعات، برگزاری نشست‌های منظم دوره‌ای بین افسران اطلاعاتی و نخبگان سیاسی، در جریان گذاشتن روسای دولت‌ها از نیازهای جامعه اطلاعاتی؛

- تسری حوزه‌های ارزیابی‌های اطلاعات ملی به زمینه‌هایی همچون مسائل اجتماعی، مباحث جمعیت‌شناختی و مذهب و انطباق آن با موازین و معیارهای نهادهای آموزش عالی: برای نیل به چنین هدفی ضروری است تا از انجام ارزیابی در خصوص موضوعات سیاسی چالش‌برانگیز که می‌تواند سبب زیرسوال رفتن نهادهای سیاسی رژیم صهیونیستی گردد، اجتناب به عمل آید. ارزیابی اطلاعاتی داخلی که با تهدیدات داخلی سروکار دارد، می‌تواند تا حدودی با انجام مطالعات عمقی در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی تقویت گردد.

منابع و یادداشت‌ها:

۱. عاصف، رضا (۱۳۷۸)، «سازمان‌های اطلاعاتی انگلیس از گذشته تا به امروز»، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۲. *دوماهنامه تحلیلی - تبیینی اشارات*، موسسه راهبردی دیده بان، سال پنجم، شماره ۲۴.
۳. لوونتال، مارک، ام (۱۳۸۷)، «فرایند اطلاعات از اسرار تا سیاست»، ترجمه: علیرضا غفاری، تهران: دانشکده امام باقر(ع).
4. Bruno, Greg and Otterman, Sharon (2008), *National Intelligence Estimates*, council on foreign relations, available at: <http://www.cfr.org>.
5. Even, Shmuel (2013), "The Military Secretary at the Junction of Israel's Security Decisions", *Military and Strategic Affairs*, no. 2. Available at <http://www.inss.org>.
6. Giora Eiland (2010), "The IDF in the Second Intifada," *Strategic Assessment*, no. 3. Available at: <http://www.inss.org.il/uploadimages/Import>.
7. Kupperwasser, Yosef (2007), "Lessons from Israel's intelligence reforms", *Saban Center for Middle East Policy*, no. 14.
8. Kahana, Ephraim (2010), "Israeli intelligence: Organization, Failure and success", *Oxford Handbook of National Security Intelligence*.
9. Rozenbach, Eric and Peritz J. Aki (July 2009), "Confrontation or Collaboration? Congress and the Intelligence Community", *Belfer Center for Science and International Affairs*.
10. Shlomo, Gazit (2003), "Between Alert and Surprise: Responsibility for Formulating Intelligence Assessments in Israel", *Memorandum*, no. 66, Center for Strategic Studies.
11. Statement for the Record, Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Select Committee on Intelligence. Available at: <http://www.intelligence.senate.gov>.
12. Yishai, Ron Ben(2013), "This is How Israeli Intelligence sees 2014," *Ynet*, November 28, Available at : <http://www.ynet.co.il/articles>.